

Toimihenkilöistymisen vaikutukset

FT, dosentti Ilkka Levä 19.8.2014

HELSINGIN YLIOPISTO
 HELSINGFORS UNIVERSITET
 UNIVERSITY OF HELSINKI

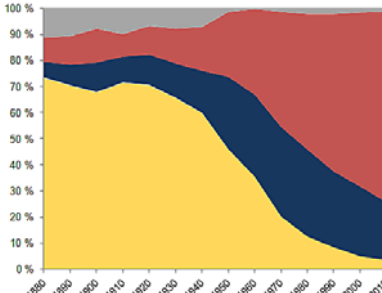

Humanistinen tiedekunta / Ilkka Levä/
Toimihenkilöistymisen vaikutukset

www.helsinki.fi/yliopisto 12.8.2014 1

Yhteiskunnallinen rakennemuutos Suomessa

Elinkeinorakenne Suomessa v. 1880-2010

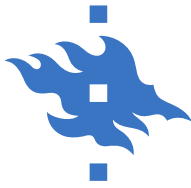

■ Muu / tuntematon
 ■ Palvelut
 ■ Jalostus
 ■ Alkutuotanto

HELSINGIN YLIOPISTO
 HELSINGFORS UNIVERSITET
 UNIVERSITY OF HELSINKI

Humanistinen tiedekunta / Henkilön nimi /
Esityksen nimi

www.helsinki.fi/yliopisto 12.8.2014 2

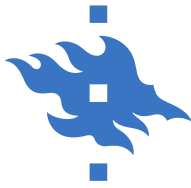
Mitä on olla toimihenkilö?

- *Tjänst* = palvelus, virka, toimi
- Merkitysero suomen- ja ruotsinkielessä
- Yhteiskunnan teollistuminen (ja demokratisoituminen) Suomessa myöhäinen ilmiö
- Torpparikysymyksen ratkaisun ongelmallisuus ja pienviljelykysymys sen perintönä
- Liittyy yhteiskunnallisen rakennemuutoksen eriaikaisuuteen Pohjoismaissa
 - Suomi tullut jälkijunassa = muutokset tapahtuneet nopeammin

Toimihenkilön käsite

- Toimihenkilökäsite liittyi aluksi yksityisiin palvelutoimiin (= liike- ja konttoriapulaiset yms. Vrt. virkamies)
- Käyttöön 1900-luvun alussa, aiemmin toimimies tai toimitusmies (toimennusmies)
- ”Henkilö” Volmari Kilpisen muodostama uudissana ”hengestä” 1857
- 1920-luvulla tuotettiin jaottelu ruumiilliseen ja henkiseen työhön, mannermainen malli (Mannio)
- Esimiesasema ja työnjohtotehtävät
- Juridiseen kielenkäyttöön 1946 (Laki tuotantokomiteoista)

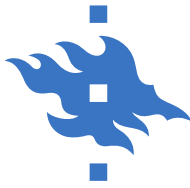
Ammattien luokitukset

- Suomessa ammatteja luokiteltu 1860-luvulta lähtien
 - Suomen tilastovirasto 1865, Virallinen tilasto 1879 alkaen
 - Ihmisten luokittelua 1750-luvulta lähtien (Ruotsin tabellilaitos)
 - Jako tehtiin omistamisen ja omistamattomuuden välillä, itsellisyys ja itsenäisyys kytkettiin omistamiseen
- 2010 viimeisin ammattiluokitussysteemin uudistus
- Kv-malli -> "kylä- ja heimopäällikkö" käsite
- Kymmenen eri luokkaa
- Johtajia 51 erilaista luokassa 1, 2 ja 3 luokka varattu asiantuntijoille, toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät luokassa 4
- Asioiden ja käsitteiden hierarkisointi palvelee merkityksellistämistä
- Sisältää myös valtaolottuvuuden ja ontologisen väitteen yhteiskunnan järjestymistä koskien
 - E. O. Runebergin luokittelussa 1758 naisen arvo oli $\frac{3}{4}$ -osaa miehen arvosta

Toimihenkilöt ja keskiluokka

- Keskiluokan synty "1920-luku" -> teollistuminen
- Palkansaajuus neutralisoi yhteiskunnallisia jännitteitä, joita työn tekemiseen liittyi ja liittyy
- Työn luonnollistaminen (Kuka teettää työn? Minkä työn? Miksi työtä ylipäänsä tehdään?)
- Henkinen työ nähtiin epäpoliittisena
- Kansallisen yhteisön logiikka -> mies määrittelyiden neutraalina viitepisteenä, naiseus vasta toisarvoinen alakategoria
- Henkinen työ liitti itseensä käsityksen yhteiskunnan aivoina toimimisesta, arvotti itsensä ruumiillista työtä paremmaksi = poliittinen ristiriita, hallinta
 - Ylioppilastulvan vastustamiskomitea 1935 (vrt. esiteltyyn yhteiskunnalliseen rakennemuutokseen)
- Toisaalta edustettiin "jotain uutta" (so. teknologisen kehityksen portinvartijuus) mutta yhtäältä puolustettiin vanhaa yhteiskuntamallia (säätö-yhteiskunta ihannemallina)

Palkansaajaosapuoli

Virkamieslehdessä kuvailtiin kevään 1962 naista "enkelimäiseksi".

- Työmarkkinoiden sopimusjärjestelmä II maailmansodan jälkeen, osapuolet luodaan
- Tulopoliittiset sopimukset 1960-luvulta
- Työnantaja "tehdään" -> yksityisen ja julkisen sektorin erottelulla -> työehtosopiminen (1922 työsopimuslaki) ulotetaan virkamiehiin ja toimihenkilöihin 1960–70 -luvun lakimuutoksilla
- 1970-luku toimihenkilönaisten vuosikymmen
- Naisen euro silti edelleen n. 80 senttiä
- Sukupuolijärjestelmän vahtiminen ja perhepalkkajärjestelmän pysyvyys

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Humanistinen tiedekunta / Henkilön nimi /
Esityksen nimi

www.helsinki.fi/yliopisto

12.8.2014

7

Luokitteluiden muutos?

- Ei suurempia muutoksia luokitteluissa (taitotaso "skill level" ja erikoistunut osaaminen "skill specialization" luokittelun ulottuvuuksina)
- Silti kokemus muutoksesta olemassa -> muodollisten ja epämuodollisten vaatimusten kasvu (ns. "työelämän piilossa oleva hitas-systeemi")
- Toimihenkilöistymisen
- Palkkatyönteiskunta rapautumassa
- 1980-luvun käänne: joustavuus, yrittäjyys
- Julkisen ja yksityisen rajan hämärtyminen -> AKAVA:n YTN ja yksityiset tes:it 1990-luvulta alkaen
- Toimihenkilön ja työntekijän rajan hämärtyminen -> "pakkoyrittäjyys", vuokratyö (palkansaaja vai yrittäjä?)
- Portfolio-ajattelun yleistymisen -> itsen tuotteistaminen, elämänpöytä
- Elinikäinen oppiminen: mahdollisuus vai pakko?

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Humanistinen tiedekunta / Henkilön nimi /
Esityksen nimi

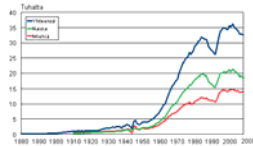
www.helsinki.fi/yliopisto

12.8.2014

8

Mahdollisia kokemuksen selittäjiä

- Toimihenkilötyön raja "vuotaa"
- Pienituloisuus
- Ylisukupolvinen köyhyys
- Työttömien nuorten määrä ("Tatut")
- Kulttuurinen "pirstaloituminen"
- Tuloerojen kasvu: polarisaatio, elämämaailmojen eriytyminen
- Työttömyyden rakenteellinen "hyväksyminen" (syyllisyys ja häpeädynamiikat)

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Humanistinen tiedekunta / Henkilön nimi /
Esityksen nimi

www.helsinki.fi/yliopisto

12.8.2014

9

Kiitokset!

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Humanistinen tiedekunta / Henkilön nimi /
Esityksen nimi

www.helsinki.fi/yliopisto

12.8.2014

10